

شماره چاپ: ۳۷۵

دوره نهم - سال اول

شماره ثبت: ۲۰۱

تاریخ چاپ: ۱۳۹۱/۱۰/۲۵

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح آیین دادرسی جرائم نیروهای مسلح
و دادرسی الکترونیکی»
(اعاده شده از شورای نگهبان)

کد موضوعی: ۲۴۰

شماره مسلسل: ۱۳۷۷۰

تیرماه ۱۳۹۳

اظهارنظر کارشناسی درباره:

«طرح آیین دادرسی جرائم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی»

(اعاده شده از شورای نگهبان)

مقدمه

«طرح آیین دادرسی جرائم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی» در تاریخ ۱۳۹۱/۱۰/۲۵ در مجلس شورای اسلامی اعلام وصول و به کمیسیون قضایی و حقوقی ارجاع شد. این طرح به موجب اصل هشتادوپنجم قانون اساسی، در تاریخ ۱۳۹۲/۱۱/۲۹، توسط کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس با اصلاحاتی به تصویب رسید و در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۳/۲/۲۸، مجلس با اجرای آزمایشی آن به مدت سه سال موافقت کرد در اجرای اصل نودوچهارم قانون اساسی، شورای نگهبان موادی از طرح را مغایر قانون اساسی و شرع تشخیص داده است که به بررسی این مواد می پردازیم.

بررسی موردی ایرادات شورای نگهبان به مواد طرح

۱. تبصره ماده (۳)

به موجب تبصره ماده (۳)، تغییر سمت یا محل خدمت قضات سازمان، صرفاً به تشخیص رئیس قوه قضائیه موکول شده است.

شورای نگهبان در ایراد خود بیان کرده است که: تبصره ماده (۳)، از این حیث که مشخص نیست آیا تغییر سمت یا محل خدمت قضات سازمان، با رعایت اصل یکصد و شصت و چهارم قانون اساسی انجام می پذیرد یا خیر؟ ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

با توجه به اینکه به موجب اصل یکصد و شصت و چهارم قانون اساسی، بدون رضای قاضی نمی توان محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رئیس قوه قضائیه پس از مشورت با رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل.

بنابراین تبصره فوق که شرایط و ترتیبات مذکور در اصل را مورد تصریح قرار نداده است مورد ایراد ابهام شورای نگهبان قرار گرفته است که برای رفع ایراد شورا پیشنهاد می شود متن تبصره به شکل زیر اصلاح شود:

تبصره - ایجاد تشکیلات قضایی و اداری در سازمان قضایی و انتصاب قضات سازمان و تغییر سمت یا محل خدمت آنان (با رعایت اصل یکصد و شصت و چهارم قانون اساسی) به تشخیص رئیس قوه قضائیه است.

۲. ماده (۷)

به موجب ماده (۷) مصوبه «تخلف از مقررات مواد (۵)، (۴۲)، (۴۳)، (۴۹) و تبصره «۳» ماده (۳۹) این قانون، به حکم دادگاه نظامی، موجب محکومیت به انفصال از شغل از سه ماه تا یکسال یا محرومیت از خدمات دولتی از سه ماه تا ۶ ماه می‌شود». شورای نگهبان در رابطه با این ماده اعلام کرده است: «در ماده (۷)، منظور از «محرومیت از خدمات دولتی» روشن نیست؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد». شاید دلیل ابهام شورای نگهبان این باشد که پیش از عبارت «محرومیت از خدمات دولتی»، عبارت «انفصال از شغل» ذکر شده است؛ حال آنکه اصولاً انفصال از شغل مفهوم نداشته و محروم شدن از انجام شغل، اصطلاحاً اخراج نامیده می‌شود. به نظر می‌رسد مقصود نمایندگان محترم از عبارت «محرومیت از خدمات دولتی»، عبارت «انفصال از خدمات دولتی» است که در این صورت باید به شکل زیر اصلاح شود:

«ماده (۷)

تخلف از مقررات مواد (۵)، (۴۲)، (۴۳)، (۴۹) و تبصره «۳» ماده (۳۹) این قانون، به حکم دادگاه نظامی، موجب محکومیت به اخراج از شغل از سه ماه تا یکسال و انفصال از خدمات دولتی از سه ماه تا ۶ ماه می‌شود».

۳. ماده (۱۵) و تبصره آن

به موجب ماده (۱۵) مصوبه «هرگاه دادگاه نظامی دو، اخذ نظر مشاور را ضروری بداند می‌تواند تقاضای مشاور نماید. در این صورت، حسب مورد رئیس سازمان

قضایی استان مربوط و در مرکز، رئیس سازمان قضایی مکلف است از میان قضات دادگاه‌ها نسبت به تعیین و اعزام مشاور اقدام نمایند. مشاور مکلف است پرونده را به‌طور دقیق مطالعه و بررسی کند و حداکثر ظرف پنج روز پس از ختم رسیدگی، نظر مشروح و مستدل خود را به‌طور کتبی اعلام نماید. تخلف مشاور از این امر موجب محکومیت انتظامی تا درجه سه است».

شورای نگهبان تعیین و اعزام مشاور از میان قضات دادگاه‌ها از سوی رئیس سازمان قضایی، بدون ابلاغ رئیس قوه قضائیه، را مغایر بند «۳» اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی شناخته است.

به‌موجب بند «۳» اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی «استخدام قضات عادل و شایسته و عزل و نصب آنها و تغییر محل مأموریت و تعیین مشاغل و ترفیع آنان و مانند اینها از امور اداری، طبق قانون» وظیفه رئیس قوه قضائیه است و نمی‌توان این موضوع را به رئیس سازمان و رئیس سازمان قضایی استان تفویض کرد. بر اساس این برای رفع ایراد شورا پیشنهاد می‌شود متن مصوبه به شکل زیر اصلاح شود:

«هرگاه دادگاه نظامی دو، اخذ نظر مشاور را ضروری بداند می‌تواند تقاضای مشاور نماید. در این صورت، حسب مورد رئیس سازمان قضایی استان مربوط و در مرکز، رئیس سازمان قضایی از رئیس قوه قضائیه درخواست تعیین و اعزام مشاور می‌نماید. مشاور مکلف است پرونده را به‌طور دقیق مطالعه و بررسی کند و حداکثر ظرف پنج روز پس از ختم رسیدگی، نظر مشروح و مستدل خود را به‌طور کتبی اعلام نماید. تخلف مشاور از این امر موجب محکومیت انتظامی تا درجه سه است».

تبصره ماده (۱۵) مقرر می‌دارد:

چنانچه مشاور ظرف مهلت مقرر، نظر مشورتی خود را به دادگاه تسلیم نکند، قاضی دادگاه خود تصمیم مقتضی را اتخاذ می‌کند و در هر صورت دادگاه مکلف است حداکثر ظرف یک هفته از پایان مدت مقرر یا وصول نظر مشاور، مبادرت به انشای رأی نماید.

شورای نگهبان در رابطه با این تبصره بیان کرده است: تبصره این ماده نسبت به موردی که بدون اخذ نظر مشاور، برای قاضی صدور رأی امکان پذیر نباشد، خلاف موازین شرع شناخته شد.

با توجه به اینکه در ماده بیان شده است که اظهار نظر مشاور برای تصمیم قاضی ضروری است در تبصره اعلام شده است که بدون نظر مشاور هم قاضی مکلف به صدور رأی است که شورا مصوبه را از این جهت مغایر شرع تشخیص داده است.

برای رفع ایراد شورا پیشنهاد می‌شود که متن تبصره ماده (۱۵) به شکل زیر

اصلاح شود:

«چنانچه مشاور ظرف مهلت مقرر، نظر مشورتی خود را به دادگاه تسلیم نکند، مشاور دیگری برای موضوع تعیین می‌شود. مشاور جدید مکلف است ظرف مهلت پنج روز نظر مشروح و مستدل خود را به‌طور کتبی اعلام نماید. دادگاه مکلف است حداکثر ظرف یک هفته از تاریخ وصول نظر مشاور، مبادرت به انشای رأی نماید.»

۴. ماده (۱۷) و تبصره آن

ماده (۱۷) مصوبه مقرر می‌دارد: در صورتی‌که تعداد اعضای دادگاه نظامی یک یا دادگاه تجدیدنظر نظامی به حدنصاب لازم نرسد، رئیس سازمان قضایی با تفویض اختیار از سوی رئیس قوه قضائیه، می‌تواند قضات دادگاه‌های مزبور را از میان قضات دادگاه‌های نظامی یک و یا تجدیدنظر همان استان و یا با ابلاغ موقت از سایر استان‌ها تأمین نماید.

شورای نگهبان در رابطه با این ماده اعلام کرده است: در ماده (۱۷)، تفویض اختیار از سوی رئیس قوه قضائیه، مغایر اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی شناخته شد. همچنین اطلاق صدور ابلاغ مأموریت موقت از سایر استان‌ها، مغایر اصل یکصد و شصت و چهارم قانون اساسی است.

با توجه به اینکه «استخدام قضات عادل و شایسته و عزل و نصب آنها و تغییر محل مأموریت و تعیین مشاغل و ترفیع آنان و مانند اینها از امور اداری، طبق قانون» وظیفه رئیس قوه قضائیه است و وی نمی‌تواند این امور را به فرد دیگری تفویض نماید و همچنین با توجه به اینکه به موجب اصل یکصد و شصت و چهارم قانون اساسی، بدون رضای قاضی نمی‌توان محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رئیس قوه قضائیه پس از مشورت با رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل. با توجه به اینکه در ماده اختیار تغییر محل خدات قضات دادگاه‌های نظامی را به رئیس سازمان داده است مغایر اصل یکصد و شصت و چهارم قانون اساسی است.

لذا پیشنهاد می‌شود متن ماده (۱۷) به شکل زیر اصلاح شود:

«در صورتی که تعداد اعضای دادگاه نظامی یک یا دادگاه تجدیدنظر نظامی به حدنصاب لازم نرسد، رئیس سازمان قضایی می‌تواند از رئیس قوه قضائیه درخواست نماید قضات مورد نیاز از میان قضات دادگاه‌های نظامی یک و یا تجدیدنظر همان استان و یا با رعایت اصل یکصد و شصت و چهارم قانون اساسی از قضات سازمان قضایی سایر استان‌ها تأمین نماید».

تبصره ماده (۱۷)

به موجب تبصره ماده (۱۷) در صورت نیاز، قضات موضوع این ماده با پیشنهاد رئیس سازمان قضایی و تصویب رئیس قوه قضائیه از میان قضات دادگاه‌های کیفری یک یا تجدیدنظر استان مربوط تأمین می‌شوند.

شورای نگهبان در رابطه با این تبصره اعلام کرده است: منوط نمودن تأمین قضات مورد نیاز از میان قضات دادگاه کیفری یک یا تجدیدنظر استان مربوط به پیشنهاد رئیس سازمان قضایی، مغایر بند «۳» اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی شناخته شد.

با توجه به اینکه «استخدام قضات عادل و شایسته و عزل و نصب آنها و تغییر محل مأموریت و تعیین مشاغل و ترفیع آنان و مانند اینها از امور اداری، طبق قانون» وظیفه رئیس قوه قضائیه است و تبصره اعمال این وظیفه را منوط به پیشنهاد رئیس سازمان نموده است شورا تبصره را مخالف وظایف رئیس قوه قضائیه تشخیص داده است.

لذا پیشنهاد می‌شود در راستای تأمین نظر شورای نگهبان متن تبصره ماده (۱۷)

به شکل زیر اصلاح شود:

«در صورت نیاز، قضات موضوع این ماده با تشخیص رئیس قوه قضائیه با رعایت اصل یکصد و شصت و چهارم قانون اساسی از میان قضات دادگاه‌های کیفری یک یا تجدیدنظر استان مربوط تأمین می‌شوند».

۵. ماده (۲۰)

طبق ماده (۲۰)، «در صورت ضرورت، برای رسیدگی به جرائم ارتكابی نظامیان که در صلاحیت سازمان قضایی است، بنا به پیشنهاد فرمانده کل ارتش یا سپاه یا فرمانده نیروی انتظامی و موافقت رئیس سازمان قضایی، شعبه یا شعبی از دادرسی نظامی در محل استقرار تیپ‌های مستقل رزمی و بالاتر و یا رده هم‌تراز آنها در سایر نیروها برای مدت معین تشکیل می‌شود. تأمین محل مناسب و امکانات مورد نیاز به عهده همان یگان است».

شورای نگهبان در نظر خود اعلام کرده است که «در ماده (۲۰)، منوط نمودن امر به پیشنهاد فرماندهان مرقوم و موافقت رئیس سازمان قضایی، مغایر اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی می‌باشد».

بر اساس اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی «وظایف رئیس قوه قضائیه

به شرح زیر است:

۱. ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری به تناسب مسئولیت‌های اصل

یکصد و پنجاه و هشتم.

۲. تهیه لوایح قضایی متناسب با جمهوری اسلامی،

۳. استخدام قضات عادل و شایسته و عزل و نصب آنها و تغییر محل مأموریت و تعیین مشاغل و ترفیع آنان و مانند اینها از امور اداری، طبق قانون»، بر اساس این، در ماده (۲۰) باید موافقت رئیس قوه قضائیه نیز پس از موافقت رئیس سازمان قضایی مورد تصریح قرار گیرد و صلاحیت ابتکاری رئیس قوه قضائیه نیز به رسمیت شناخته شود. در نتیجه پیشنهاد می‌شود ماده (۲۰) به طریق زیر اصلاح شود:

ماده (۲۰)

«در صورت ضرورت، برای رسیدگی به جرائم ارتكابی نظامیان که در صلاحیت سازمان قضایی است، بنا به پیشنهاد فرمانده کل ارتش یا سپاه یا فرمانده نیروی انتظامی و موافقت رئیس سازمان قضایی و با موافقت رئیس قوه قضائیه و یا با دستور مستقیم رئیس قوه قضائیه، شعبه یا شعبی از دادرسی نظامی در محل استقرار تیپ‌های مستقل رزمی و بالاتر و یا رده هم‌تراز آنها در سایر نیروها برای مدت معین تشکیل می‌شود. تأمین محل مناسب و امکانات مورد نیاز به‌عهده همان یگان است».

۶. ماده (۲۱) و تبصره‌های آن

طبق ماده (۲۱)، «در زمان جنگ، دادگاه‌های نظامی زمان جنگ با پیشنهاد رئیس سازمان قضایی و تصویب رئیس قوه قضائیه، به تعداد مورد نظر و به‌منظور رسیدگی به جرائم مربوط به جنگ، در محل قرارگاه‌های عملیاتی، مراکز استان‌ها یا سایر مناطق مورد نیاز تشکیل می‌شود».

شورای نگهبان در نظر خود اعلام کرده است که «در ماده (۲۱)، منوط کردن تشکیل دادگاه‌های مذکور به پیشنهاد رئیس سازمان قضایی، مغایر بند «۱» اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی شناخته شد».

همانطور که در خصوص ماده (۲۰) نیز بیان شد، طبق بند «۱» اصل یکصد و پنجاه و هشتم، ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری از وظایف رئیس قوه قضائیه است. بر این اساس، در ماده (۲۱) باید موافقت رئیس قوه قضائیه نیز پس از موافقت رئیس سازمان قضایی مورد تصریح قرار گیرد و صلاحیت ابتکاری رئیس قوه قضائیه نیز به رسمیت شناخته شود. در نتیجه پیشنهاد می‌شود ماده (۲۱) به طریق زیر اصلاح شود:

ماده (۲۱)

«در زمان جنگ، دادگاه‌های نظامی زمان جنگ با پیشنهاد رئیس سازمان قضایی و تصویب رئیس قوه قضائیه و یا با دستور مستقیم رئیس قوه قضائیه، به تعداد مورد نظر و به‌منظور رسیدگی به جرائم مربوط به جنگ، در محل قرارگاه‌های عملیاتی، مراکز استان‌ها یا سایر مناطق مورد نیاز تشکیل می‌شود».

طبق تبصره «۱» ماده (۲۱)، «رسیدگی به جرائم مذکور در بندهای «ب» و «پ» ماده (۲۲) این قانون که توسط غیرنظامیان در زمان جنگ در مناطق جنگی ارتکاب یابد و جرائم ارتکابی ساکنان سرزمین‌هایی که در زمان جنگ تحت تصرف نیروهای مسلح ایران درمی‌آید علیه نیروهای خودی و جرائم نظامیان خودی علیه ساکنان مناطق یاد شده نیز در صلاحیت دادگاه‌های نظامی زمان جنگ است».

شورای نگهبان در نظر خود در این خصوص اعلام کرده است که «در تبصره «۱» این ماده، رسیدگی به جرائم ارتکاب یافته از سوی غیرنظامیان در زمان جنگ در مناطق جنگی، جرائم ارتكابی ساکنان سرزمین‌هایی که در زمان جنگ تحت تصرف نیروهای مسلح ایران درمی‌آید و اطلاق جرائم نظامیان خودی علیه ساکنان مناطق یاد شده، مغایر اصل یکصد و هفتاد و دوم قانون اساسی می‌باشد».

طبق اصل یکصد و هفتاد و دوم قانون اساسی، «برای رسیدگی به جرائم مربوط به وظایف خاص نظامی یا انتظامی اعضای ارتش، ژاندارمری، شهربانی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، محاکم نظامی مطابق قانون تشکیل می‌گردد، ولی به جرائم عمومی آنان یا جرائمی که در مقام ضابط دادگستری مرتکب شوند در محاکم عمومی رسیدگی می‌شود. دادستانی و دادگاه‌های نظامی، بخشی از قوه قضائیه کشور و مشمول اصول مربوط به این قوه هستند».

جهت رفع مغایرت تبصره «۱» با اصل یکصد و هفتاد و دوم پیشنهاد می‌شود تبصره به شکل زیر اصلاح شود:

تبصره «۱» - رسیدگی به جرائم مذکور در بند «پ» ماده (۲۲) این قانون که توسط نظامیان علیه ساکنان سرزمین‌هایی که در زمان جنگ تحت تصرف نیروهای مسلح ایران درمی‌آید نیز در صلاحیت دادگاه‌های نظامی زمان جنگ است.

طبق تبصره «۲» ماده (۲۱)، حوزه قضایی دادگاه‌های نظامی زمان جنگ با پیشنهاد رئیس سازمان قضایی و تصویب رئیس قوه قضائیه تعیین خواهد شد. حکم مزبور از این جهت که می‌تواند به معنای نفی اختیار مستقل رئیس قوه قضائیه در

تعیین حوزه های قضایی مذکور و محدود نمودن اختیار وی به پیشنهاد رئیس سازمان قضایی باشد، مغایر بند «۳» اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی است. شورای نگهبان در نظر خود در این خصوص اعلام کرده است که «در تبصره «۲» این ماده، منوط نمودن اقدام رئیس قوه قضائیه به پیشنهاد رئیس سازمان قضایی، مغایر بند «۱» اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی شناخته شد». جهت رفع مغایرت تبصره «۲» با اصل یکصد و پنجاه و هشتم پیشنهاد می‌شود در تبصره مزبور، پس از عبارت «تصویب رئیس قوه قضائیه»، عبارت «و یا با دستور مستقیم رئیس قوه قضائیه» اضافه شود.

طبق تبصره «۳» ماده (۲۱)، «تشخیص زمان جنگ بر عهده شورای عالی امنیت ملی می‌باشد».

شورای نگهبان در نظر خود در این خصوص اعلام کرده است که «تبصره «۳» ماده (۲۱) نیز مغایر بند «۵» اصل یکصد و دهم قانون اساسی می‌باشد». طبق بند «۵» اصل یکصد و دهم قانون اساسی، اعلان جنگ و صلح از صلاحیت‌های رهبری است. جهت رفع مغایرت تبصره «۳» با اصل یکصد و دهم پیشنهاد می‌شود در تبصره مزبور، عبارت «بر اساس اعلان رهبری» پس از عبارت «امنیت ملی» اضافه شود.

۷. ماده (۲۲)

عمومیت بند «الف» این ماده که رسیدگی به «کلیه جرائم ارتكابی در مناطق عملیاتی» «که توسط نظامیان ارتكاب می‌یابد»، را در صلاحیت «دادگاه زمان جنگ» قرار داده

است، از جهت اینکه شامل جرائم عمومی نظامیان که ممکن است در مناطق عملیاتی ارتکاب یابد می‌شود، مغایر اصل یکصد و هفتاد و دوم قانون اساسی است. بند «ب» این ماده، می‌تواند مشتمل بر جرائم غیرنظامی نیز باشد. به‌عنوان نمونه یک فرد نظامی در خارج از محل و زمان خدمت، به تبلیغ علیه نظام بپردازد. لذا عام بودن این بند، به‌دلیل اینکه شامل جرائم غیرنظامی نیز می‌شود، مغایر اصل یکصد و هفتاد و دوم قانون اساسی است.

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «عموم بندهای «الف» و «ب» ماده (۲۲)، مغایر اصل یکصد و هفتاد و دوم قانون اساسی شناخته شد». پیشنهاد می‌شود جهت رفع مغایرت، عبارت «مربوط به امور و وظایف خاص نظامی یا انتظامی»، در بندهای «الف» و «ب»، پس از عبارت «جرائم»، اضافه شود.

۸. تبصره ماده (۲۶)

تبصره این ماده انحلال دادگاه‌های نظامی زمان جنگ را منوط به پیشنهاد رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح و تصویب رئیس قوه قضائیه نموده است. شورای نگهبان در خصوص این تبصره اشعار داشته است، «در تبصره ماده (۲۶)، منوط کردن تصویب رئیس قوه قضائیه به پیشنهاد رئیس سازمان قضایی، مغایر اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی شناخته شد». جهت رفع مغایرت، پیشنهاد می‌شود در تبصره، پس از عبارت «تصویب رئیس قوه قضائیه»، عبارت «و یا با دستور مستقیم رئیس قوه قضائیه» اضافه شود.

۹. ماده (۲۸) و تبصره «۱» آن

عمده موارد مذکور در این ماده در بیان صلاحیت‌های دادگاه‌های نظامی، خارج از صلاحیت دادگاه‌های نظامی و محدوده جرائم خاص نظامی مقرر در اصل یکصد و هفتاد و دوم قانون اساسی است.

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «در ماده (۲۸)، عموم بند «ب»، عموم صدر بند «پ»، قسمت اخیر بندهای «پ»، «ت» و «ث»، عموم صدر بند «ج» نسبت به غیر موارد مذکور در اصل یکصد و هفتاد و دوم قانون اساسی و ذیل بند «ج»، مغایر اصول یکصد و هفتاد و دوم و یکصد و پنجاه و نهم قانون اساسی می‌باشد. به علاوه بند «چ» این ماده، چون شامل کلیه افراد ولو افراد غیر نظامی و غیر انتظامی نیز می‌گردد اشکال دارد؛ همچنین چون عموم جرائم مرتبط شامل جرائم غیر موارد مربوط به وظایف خاص نظامی یا انتظامی هم می‌شود، اشکال دارد. مضافاً بر این، اطلاق صدر بند «ح» این ماده، نسبت به مواردی که لازمه خدمت مقامات مذکور نیست نیز می‌گردد، مغایر اصول یکصد و هفتاد و دوم و یکصد و پنجاه و نهم قانون اساسی می‌باشد.

همچنین در تبصره «۱» این ماده، اطلاق آن به سبب خدمت یا در ارتباط مستقیم شامل جرائم غیر مربوط به وظایف خاص نظامی یا انتظامی هم می‌شود، اشکال دارد. جهت رفع مغایرت، پیشنهاد می‌شود از بند «ب» تا بند «چ» و تبصره «۱»، حذف شوند.

۱۰. ماده (۳۰)

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «ماده (۳۰) در خصوص نظامیان غیرایرانی، مغایر اصول یکصد و هفتاد و دوم و یکصد و پنجاه و نهم قانون اساسی شناخته شد».

پیشنهاد می‌شود جهت رفع مغایرت، ابتدای ماده (۳۰)، عبارت «در حدود مقرر در اصول یکصد و هفتاد و دوم و یکصد و پنجاه و نهم» اضافه شود.

۱۱. ماده (۳۱) و تبصره «۲» آن

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «اطلاق بند «چ» ماده (۳۱)، چون اشخاصی غیر از اعضای دستگاه‌های مذکور در اصل یکصد و هفتاد و دوم قانون اساسی را نیز شامل می‌شود، مغایر اصل یکصد و هفتاد و دوم قانون اساسی می‌باشد». جهت رفع مغایرت پیشنهاد می‌شود در انتهای بند «چ»، عبارت «در حدود مقرر در اصول یکصد و هفتاد و دوم و یکصد و پنجاه و نهم» اضافه شود.

شورای نگهبان در خصوص تبصره «۲» این ماده اشعار داشته است، «در تبصره «۲» این ماده، اطلاق این جرم نسبت به غیر موارد مشمول اصل یکصد و هفتاد و دوم قانون اساسی اشکال دارد». جهت رفع مغایرت پیشنهاد می‌شود در خط سوم این تبصره، پس از لفظ «جرم»، عبارت «مربوط به وظایف خاص نظامی یا انتظامی» اضافه شود.

۱۲. مواد (۳۳)، (۳۴) و (۳۵)

شورای نگهبان در خصوص این مواد اشعار داشته است، «مواد (۳۳)، (۳۴) و (۳۵)، مغایر اصول یکصد و هفتاد و دوم و یکصد و پنجاه و نهم قانون اساسی می‌باشند». جهت رفع مغایرت، پیشنهاد حذف این مواد داده می‌شود؛ البته طبق ماده (۱) «قانون تعیین حدود صلاحیت دادرها و دادگاه‌های نظامی کشور» مصوب ۱۳۷۳/۵/۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام که در راستای حل معضل به تصویب رسیده است، «هرگاه در حین تحقیقات و رسیدگی به جرائم خاص نظامی یا انتظامی، جرائم دیگری کشف شود، سازمان قضایی نیروهای مسلح مجاز به رسیدگی می‌باشد».

۱۳. تبصره ماده (۴۴)

شورای نگهبان در خصوص تبصره مزبور اشعار داشته است، «اطلاق تبصره ماده (۴۴)، چون شامل اموری می‌شود که تحقیق و رسیدگی منوط به آن موارد نمی‌باشد، اشکال دارد و باید به مواردی که احتمالاً در تصمیم‌گیری قاضی مؤثر باشند، مقید گردد». جهت رفع ایراد پیشنهاد می‌شود در این تبصره، پس از عبارت «توسط مقامات فوق»، عبارت «در صورت درخواست مراجع قضایی و مؤثر بودن اطلاعات مزبور در تصمیم‌گیری قاضی» اضافه شود.

۱۴. تبصره «۲» ماده (۵۰)

شورای نگهبان درخصوص تبصره مزبور اشعار داشته است، «در تبصره «۲» ماده (۵۰)، عبارت «سایر مقررات مربوط» ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهارنظر خواهد شد؛ همچنین شمول تبصره نسبت به تعیین تکلیف در موارد غیرنظامی، اشکال دارد». جهت رفع ابهام پیشنهاد می‌شود در ذیل تبصره، عبارت «سایر مقررات» حذف شود. همچنین در ذیل تبصره، عبارت «فرماندهی کل قوا»، به «رئیس قوه قضائیه» تغییر یابد.

۱۵. ماده (۶۸)

شورای نگهبان درخصوص این ماده اشعار داشته است، «از آنجا که بر اساس اصل یکصدوشصت و پنجم قانون اساسی، اصل بر برگزاری محاکمات به صورت علنی است، مگر اینکه به تشخیص دادگاه علنی بودن آن منافی عفت عمومی یا نظم عمومی باشد یا در دعاوی خصوصی طرفین دعوا تقاضا کنند که محاکمه علنی نباشد، لذا این ماده، مغایر اصل یکصدوشصت و پنجم قانون اساسی شناخته شد». جهت رفع ایراد، حذف این ماده پیشنهاد می‌شود.

۱۶. ماده (۷۴)

شورای نگهبان درخصوص این ماده اشعار داشته است، «ماده (۷۴)، از این حیث که جهات اعاده دادرسی و اینکه این حق تا چه حدی است مشخص نمی‌باشد، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهارنظر خواهد شد».

جهت رفع ابهام پیشنهاد می‌شود عبارت «مقررات مربوط»، به عبارت «قانون آیین دادرسی کیفری» تغییر یابد.

۱۷. مواد (۸۰)، (۸۱) و (۸۴)

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «در ماده (۸۰)، اداره بازداشتگاه‌ها و زندان‌های نظامی از سوی دژبان نیروهای مسلح، مغایر بندهای «۴» و «۵» اصل یکصد و پنجاه و ششم قانون اساسی شناخته شد».

جهت رفع ایراد پیشنهاد حذف عبارت «اداره بازداشتگاه‌ها ... نظارت دارد» از متن ماده (۸۰) داده می‌شود.

همچنین شورای نگهبان در خصوص ماده (۸۱) اشعار داشته است، «ماده (۸۱) نیز مبنیاً بر اشکال مذکور، واجد ایراد است». جهت رفع ایراد، و با توجه به پیشنهاد مطروحه در خصوص ماده (۸۰)، پیشنهاد می‌شود این ماده نیز حذف شود.

همچنین شورای نگهبان در خصوص ماده (۸۴) اشعار داشته است، ماده (۸۴) با توجه به اشکال مزبور در خصوص ماده (۸۰) باید اصلاح گردد. جهت رفع ایراد، و با توجه به پیشنهاد مطروحه در خصوص ماده (۸۰)، پیشنهاد می‌شود این ماده نیز حذف شود.

۱۸. ماده (۸۷)

شورای نگهبان درخصوص این ماده اشعار داشته است، «در بند «ص» ماده (۸۷)، انتخاب نماینده به عنوان ناظر باید از سوی مجلس شورای اسلامی صورت گیرد، و الا اشکال دارد».

جهت رفع ایراد پیشنهاد می شود در بند «ص»، عبارت «کمیسیون قضایی و حقوقی» حذف شود.

۱۹. ماده (۸۸) و تبصره «۲» آن

شورای نگهبان درخصوص این ماده اشعار داشته است، «ذیل ماده (۸۸)، با توجه به مصون بودن حیثیت اشخاص باید قید گردد که این امر از سوی افراد موثق انجام پذیرد، و الا مغایر اصل بیست و دوم قانون اساسی است».

جهت رفع ایراد پیشنهاد می شود در ذیل ماده، عبارت «با به کارگیری افراد موثق» پس از عبارت «اطلاعات قوه قضائیه» اضافه شود.

درخصوص تبصره «۲» ماده (۸۸)، شورای نگهبان اشعار داشته است، «در قسمت اخیر تبصره «۲» این ماده، ضابطه را باید قانون معین نماید و تعیین آن توسط آیین نامه، مغایر اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی می باشد».

جهت رفع ایراد پیشنهاد می شود قسمت اخیر تبصره «۲» عبارت «انتشار اطلاعات مربوط به هویت ... ممنوع است» حذف شود.

۲۰. تبصره «۱» ماده (۸۹)

شورای نگهبان درخصوص تبصره «۱» ماده (۸۹) اشعار داشته است، «در تبصره «۱» ماده (۸۹)، ظاهراً منظور از آیین‌نامه، آیین‌نامه اجرایی بوده که باید مطابق با قانون باشد. بنابراین تبصره مذکور باید با رعایت این امر اصلاح شود.»

جهت رفع ایراد پیشنهاد می‌شود واژه «آیین‌نامه» به «آیین‌نامه اجرایی» تغییر یابد.

۲۱. تبصره‌های «۱» و «۲» ماده (۹۰)

شورای نگهبان درخصوص تبصره «۱» ماده (۹۰) اشعار داشته است، «در تبصره «۱» ماده (۹۰)، الزام دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی به فراهم نمودن سامانه‌های الکترونیکی لازم با دستور مقام قضایی صالح، مغایر اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی شناخته شد.»

جهت رفع ایراد پیشنهاد می‌شود ذیل تبصره «۱» حذف و در صدر آن، پس از عبارت «موظفند»، عبارت «در صورت موافقت بالاترین مقام اجرایی دستگاه یا نهاد» اضافه شود.

شورای نگهبان درخصوص تبصره «۲» ماده (۹۰) اشعار داشته است، «تعیین حدود اختیارات و صلاحیت مقام قضایی به موجب آیین‌نامه، مغایر اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی می‌باشد». جهت رفع ایراد، پیشنهاد می‌شود جمله اخیر تبصره «۲» حذف شود.

۲۲. ماده (۹۱)

شورای نگهبان درخصوص این ماده اشعار داشته است، «اطلاق بند «ت» ماده (۹۱)، نسبت به مواردی که ارائه اطلاعات مذکور در آراء، خلاف عفت عمومی یا امنیت ملی باشد، اشکال دارد». جهت رفع ایراد، پیشنهاد می‌شود عبارت «و رعایت عفت عمومی و امنیت ملی» به انتهای بند «ت» اضافه شود.

۲۳. تبصره «۲» ماده (۱۰۵)، مواد (۱۱۳)، (۱۲۱) و (۱۲۴)

شورای نگهبان درخصوص تبصره «۲» ماده (۱۰۵) اشعار داشته است، «طرح برخی واژه‌های بیگانه نظیر «IP» در تبصره «۲» ماده (۱۰۵)، ... آمده، لازم است معادل فارسی آنها ذکر گردد و الا مغایر اصل پانزدهم قانون اساسی می‌باشد». جهت رفع ایراد، پیشنهاد می‌شود پیش از «IP» از اصطلاح «قرارداد اینترنتی» استفاده کرده و آن واژه بیگانه را داخل پرانتز قرار داده شود.

ماده (۱۱۳)

شورای نگهبان درخصوص این ماده اشعار داشته است، «طرح برخی واژه‌های بیگانه نظیر... «کپی‌برداری» در ماده (۱۱۳)، ... آمده، لازم است معادل فارسی آنها ذکر گردد و الا مغایر اصل پانزدهم قانون اساسی می‌باشد». جهت رفع ایراد، پیشنهاد می‌شود عبارت «کپی‌برداری» به «نسخه‌برداری» یا «رونوشت‌برداری» تغییر یابد.

ماده (۱۲۱)

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «طرح برخی واژه‌های بیگانه نظیر ... «پست الکترونیکی» در ماده (۱۲۱)، ... آمده، لازم است معادل فارسی آنها ذکر گردد و الّا مغایر اصل پانزدهم قانون اساسی می‌باشد». جهت رفع ایراد، پیشنهاد می‌شود عبارت «پست الکترونیک» به «رایانامه» تغییر یابد.

ماده (۱۲۴)

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «طرح برخی واژه‌های بیگانه نظیر ... «الکترونیکی» در ماده (۱۲۴) و... آمده، لازم است معادل فارسی آنها ذکر گردد و الّا مغایر اصل پانزدهم قانون اساسی می‌باشد». جهت رفع ایراد، پیشنهاد می‌شود توضیح داده شود که عبارت «الکترونیکی» معادل (electronic) در حوزه رایانه و فناوری اطلاعات است لذا به‌کارگیری آن مغایر اصل پانزدهم نیست.

۲۴. ماده (۱۱۰)

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «عبارت «در غیر این صورت...» ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهارنظر خواهد شد». جهت رفع ابهام پیشنهاد می‌شود عبارت «در غیر این صورت» به عبارت «در صورت عدم حضور متصرفان قانونی یا اشخاصی که به‌نحوی آنها را تحت کنترل قانونی دارند» تغییر یابد.

۲۵. ماده (۱۱۴)

شورای نگهبان درخصوص این ماده اشعار داشته است، «بند «ج» ماده (۱۱۴)، از این حیث که این شرایط باید به موجب قانون مشخص گردد، مغایر اصل هشتادوپنجم قانون اساسی شناخته شد».

جهت رفع ایراد، پیشنهاد می شود در بند «ج»، عبارت «به موجب قانون» پس از «قاضی» اضافه شود.

۲۶. ماده (۱۱۷)

شورای نگهبان درخصوص این ماده اشعار داشته است، «اطلاق ممنوعیت نسبت به مواردی که امر اهمی نظیر امنیت کشور در میان باشد، خلاف موازین شرع شناخته شد».

جهت رفع ایراد، پیشنهاد می شود در انتهای این ماده، عبارت «مگر اینکه امر اهمی مانند امنیت کشور به تشخیص رئیس قوه قضائیه در میان باشد» اضافه شود.

۲۷. ماده (۱۲۵)

شورای نگهبان درخصوص این ماده اشعار داشته است، «از آنجا که وظایف وزیر دادگستری در قانون اساسی به نحو حصر تصریح گردیده است، انجام اقدامات مذکور، در این ماده ازسوی وزیر دادگستری، مغایر اصل شصتم قانون اساسی می باشد».

این ماده عیناً همان ماده (۵۲) «لایحه جرائم رایانه‌ای» است که طی بند «۱۰» ایرادات مندرج در نظریه شماره ۳۱۷۷۷/۳۰/۸۷ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۶ شورای نگهبان درخصوص لایحه اخیرالذکر بدین ترتیب مورد ایراد قرار گرفت که: «ماده (۵۲) از این جهت که وزارت دادگستری را موظف به انجام موارد مذکوره در ماده نموده است، مغایر اصول یکصد و پنجاه و هشتم و یکصد و شصتم قانون اساسی شناخته شد». مجلس شورای اسلامی جهت تأمین نظر شورای نگهبان، ماده مذکور را بدین شکل اصلاح کرد: «به منظور ارتقای همکاری‌های بین‌المللی در زمینه جرائم رایانه‌ای، دولت موظف است با همکاری قوه قضائیه اقدامات لازم را در زمینه تدوین لوایح و پیگیری امور مربوط جهت پیوستن ایران به اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای و معاهدات راجع به همکاری و معاضدت دوجانبه و چندجانبه قضائی انجام دهد». اما شورای نگهبان، علی‌رغم اصلاح به عمل آمده، اشکال مربوط به مغایرت با اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی را کماکان به قوت خود باقی دانست و در نتیجه مجلس شورای اسلامی جهت تأمین نظر شورای نگهبان، اقدام به حذف ماده مذکور کرد.

بر این اساس، جهت رفع ایراد، پیشنهاد می‌شود این ماده حذف و یا به شکل زیر اصلاح شود:

ماده (۱۲۵)

«به منظور ارتقای همکاری‌های بین‌المللی در زمینه جرائم رایانه‌ای، دولت موظف است با همکاری قوه قضائیه اقدامات لازم را در زمینه تدوین لوایح و پیگیری امور مربوط جهت پیوستن ایران به اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای و معاهدات راجع به همکاری و معاضدت دوجانبه و چندجانبه قضایی انجام دهد. این امر، نافی صلاحیت رئیس قوه قضائیه در تقدیم لایحه قضایی به موجب قانون نیست».

۲۸. ماده (۱۲۷)

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «واگذاری شرایط و چگونگی جمع‌آوری و استنادپذیری ادله الکترونیکی به آیین‌نامه، مغایر اصل هشتادوپنجم قانون اساسی شناخته شد و ماده (۱۲۲) نیز مبنیاً بر ایراد مذکور، اشکال دارد. به‌علاوه اطلاق تصویب آیین‌نامه مزبور در قسمت اخیر این ماده ازسوی هیئت وزیران در مواردی که آیین‌نامه مربوط جنبه قضایی دارد، مغایر اصل یکصدوپنجاه‌هشتم قانون اساسی شناخته شد».

جهت رفع ایراد، پیشنهاد می‌شود اولاً عبارت «به‌موجب آیین‌نامه‌ای است» به عبارت «بر اساس و در حدود قوانین به‌موجب آیین‌نامه اجرایی است» تغییر یابد. ثانیاً جمله «مواردی که دارای جنبه قضایی است، باید به تأیید نهایی رئیس قوه قضائیه برسد» به انتهای این ماده اضافه شود.

۲۹. ماده (۱۳۰)

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «در بند «ب» ماده (۱۳۰)، اطلاق «بطلان عملیات حقوقی» نسبت به مواردی که عامل، اختیار قانونی برای اعمال این امر را دارد، تحقق آن با صرف نهی قاضی، خلاف موازین شرع است». با توجه به اینکه مقصود از ایراد فوق واضح نیست لذا نمی‌توان در این خصوص پیشنهادی ارائه نمود.

۳۰. ماده (۱۳۶)

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «ماده (۱۳۶)، اشکال عبارتی دارد و باید اصلاح گردد». جهت رفع ایراد، پیشنهاد می شود متن آن به شکل زیر اصلاح شود:

ماده (۱۳۶)

«در مواردی که این قانون در مورد اشخاص حقوقی حکمی ندارد، قانون آیین دادرسی کیفری حاکم است».

۳۱. ماده (۱۳۸)

شورای نگهبان در خصوص این ماده اشعار داشته است، «در ماده (۱۳۸)، نسخ قانون تعیین حدود صلاحیت دادرها و دادگاه‌های نظامی کشور مصوب ۱۳۷۳/۵/۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام و قانون تفسیر ماده (۳) قانون مذکور مصوب ۱۳۷۴/۶/۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام، با توجه به اینکه موارد مزبور به عنوان معضل مطرح و مقررات آن به تصویب رسیده است، مغایر بند «۸» اصل یکصد و دهم قانون اساسی شناخته شد».

جهت رفع ایراد، پیشنهاد می شود عبارت قانون تعیین حدود صلاحیت دادرها و دادگاه‌های نظامی کشور مصوب ۱۳۷۳/۵/۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام و قانون تفسیر ماده (۳) قانون مذکور مصوب ۱۳۷۴/۶/۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام از این ماده حذف شود.

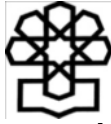

۳۲. بار مالی مصوبه (طرح) و طریق جبران آن

شورای نگهبان در این خصوص اشعار داشته است، «تبصره ماده (۱۱)، بند «پ» ماده (۱۲)، ماده (۸۸)، ماده (۹۰) و تبصره «۱» آن، ماده (۹۲)، تبصره «۳» ماده (۹۳) و تبصره ماده (۹۴) که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق پیش‌بینی شده در ماده (۱۳۷) هزینه‌های مذکور را تأمین نمی‌نماید، مغایر اصل هفتادوپنجم قانون اساسی می‌باشند».

در قانون آیین‌دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ هیچگونه هزینه دادرسی جدید یا افزایش هزینه دادرسی پیش‌بینی نشده است. توضیح آنکه فصل ششم از قانون مزبور از مواد (۵۵۹) الی (۵۶۵) و برخی مواد متفرقه دیگر به موضوع هزینه دادرسی پرداخته‌اند. بنابراین هزینه‌های دادرسی موضوع قانون آیین‌دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ را نمی‌توان محل تأمین بار مالی طرح محسوب کرد.

جهت رفع ایراد، پیشنهاد می‌شود با وضع یک مالیات یا عوارض ملی جدید و تأمین هزینه‌های طرح به تناسب دریافتی‌های از این محل، ایراد مغایرت با اصل هفتادوپنجم قانون اساسی رفع شود.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۳۷۷۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح آیین دادرسی جرائم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی» (اعاده شده از شورای نگهبان)

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق عمومی و حقوق جزا)

تهیه و تدوین کنندگان: محمد برزگر، ابوالفضل درویشوند

مدیران مطالعه: حامد ناظمی، سیدمیثم عظیمی

ناظران علمی: حجت الاسلام جلیل محبی

متقاضی: کمیسیون قضایی - حقوقی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۹۳/۴/۱۰

تاریخ خاتمه مطالعه: ۱۳۹۳/۴/۱۵

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۴/۱۵